

تأثیر استانداردهای حسابداری تجدید نظر شده بر مدیریت سود و کیفیت سود

■ امین ناظمی*

■ لیلا درویش فراش**

■ سید مجید اسلام زاده***

چکیده

این تحقیق به بررسی تأثیر استانداردهای حسابداری تجدید نظر شده بر مدیریت سود و کیفیت سود شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می پردازد. در این تحقیق معیار اندازه گیری مدیریت سود، قدر مطلق اقلام تعهدی اختیاری مدل تعدیل شده جونز می باشد و از معیار کیفیت اقلام تعهدی مدل تعدیل شده دیچو و دایچو (۲۰۰۲) به عنوان معیار اندازه گیری کیفیت سود استفاده شده است. برای آزمون فرضیه های تحقیق ۳۳ شرکت از بین شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در طی دوره زمانی ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۰ بررسی شده اند. روش تحقیق، آزمون همبستگی و تحلیل رگرسیون می باشد و از نرم افزار آماری *Eviews ۷* و اکسل برای آزمون فرضیه ها استفاده شده است. نتایج تحقیق نشان دهنده این موضوع می باشد که در سال های پس از تجدید نظر در استانداردهای حسابداری شماره ۱۶ و ۲۰، مدیریت سود افزایش و کیفیت سود تغییری نداشته است. **واژه های کلیدی:** استانداردهای حسابداری تجدید نظر شده، مدیریت سود، کیفیت سود، اقلام تعهدی، اقلام تعهدی اختیاری.

* استادیار حسابداری دانشگاه شیراز

** کارشناس ارشد گروه حسابداری، واحد اندیشک، دانشگاه آزاد اسلامی، اندیشک، ایران (نویسنده مسئول)

ldarvish@yahoo.com

*** کارشناس ارشد حسابداری

۱- مقدمه

کمیته تدوین استانداردهای حسابداری ایران بیان میکنند که صورت های مالی اصلی ترین ابزار گزارشگری اطلاعات مالی به افراد خارج از واحد انتفاعی است و اطلاعات مالی فراهم شده توسط سیستم حسابداری تنها هنگامی می تواند در فرآیند تصمیم گیری های اقتصادی استفاده کنندگان مفید واقع شده و مورد استفاده قرار گیرد که از حداقل استانداردهایی برخوردار باشد. هر قدر کیفیت گزارش های مالی افزایش یافته و از استانداردها و ضوابط معتبرتری در تهیه و ارائه گزارش ها استفاده شود، ریسک اطلاعات کاهش خواهد یافت. مشخصه شرکت های بزرگ، ساختار مالکیت گسترده و تفکیک مالکیت از مدیریت است. این بدین معناست که سهامداران کنترل اثر بخشی را بر مدیران اعمال نمی کنند و در نتیجه احتمال اینکه مدیران برای دستیابی به منافع خاص خود به گونه ای فرصت طلبانه رفتار کنند، افزایش می یابد که این موضوع می تواند باعث کاهش کیفیت اطلاعات حسابداری شود. (کمیته تدوین استانداردهای حسابداری)

از آنجا که سرمایه گذاران برای گرفتن تصمیمات درست، نیازمند اطلاعاتی صحیح برای پیش بینی جریان های نقد آتی و چشم انداز روشن شرکت ها می باشند پس ضروری است که از منابعی قابل اتکا در این امر استفاده کنند. در این راستا معیار مطمئنی که بتواند بطور شفاف رابطه علت و معلولی بین گزارشات خروجی شرکت ها به شکل گزارشات و صورت های مالی و عملکرد آنها را به تصویر بکشد، کیفیت اطلاعات مالی (کیفیت سود) شرکت ها می باشد. امروزه توجه زیادی به کیفیت اطلاعات حسابداری خصوصاً بعد از اتفاق انرون [۱] به وجود آمده است و آن به این علت است که کیفیت اطلاعات حسابداری یکی از موضوعات مهم در تجارت جهانی می باشد. در سال ۱۳۸۹ و ۱۳۹۱ کمیته تدوین استانداردهای حسابداری و حسابرسی سازمان حسابرسی، اقدام به تدوین و یا تجدید نظر در برخی از استانداردهای حسابداری و حسابرسی به منظور هماهنگی بیشتر استانداردهای ملی با استانداردهای بین المللی حسابداری نمود. این تحقیق به بررسی رابطه بین استانداردهای حسابداری تجدید نظر شده و مدیریت سود و کیفیت سود در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می پردازد.

۱-۱- استانداردهای حسابداری

استاندارد در فرهنگ لغات به معنی اصل، مقیاس و نمونه تصویب شده و یا هر چیز پذیرفته شده از طرف عموم به عنوان مبنایی برای مقایسه، تعریف گردیده است. استاندارد، معیار و وسیله سنجش کمیت و کیفیت کالاها، خدمات و رفتارها است. استانداردهای حسابداری بر کار و فعالیت حسابداری احاطه دارند. استانداردهای حسابداری مقررات حاکم بر چگونگی انجام کار حسابداری هستند و همچنین بیان می کنند که چه اطلاعاتی باید در گزارشگری مالی تهیه شوند. استانداردهای حسابداری با کیفیت بالا برای عمل و کارکرد کارای بازارهای سرمایه ضروری هستند، چرا که تصمیمات مربوط به تخصیص سرمایه به طور فزاینده ای بر

اطلاعات مالی قابل فهم و معتبر اتکا می کنند. (ابراهیمی ۱۳۸۸)

وجود اطلاعات مالی شفاف و قابل مقایسه یکی از ارکان مهم پاسخگویی و تصمیم‌گیریهای آگاهانه بوده و در رشد و توسعه اقتصادی اثرگذار است. اگرچه اطلاعات مالی از منابع مختلف قابل استخراج است اما در حال حاضر صورت‌های مالی هسته اولیه منابع اطلاعات مالی را تشکیل می‌دهد و حسابداران مسئول تهیه و ارائه صورت‌ها هستند. یکی از اهداف اساسی وضع استانداردهای حسابداری این است که استفاده‌کنندگان بتوانند با اتکا بر صورت‌های مالی تصمیمات نسبتاً مربوط و صحیحی اتخاذ کنند. پس نیاز حرفه حسابداری به آن شیوه از گزارشگری است که منافع تمام استفاده‌کنندگان بصورتی مطلوب رعایت شود. از سوی دیگر مدیران برای رسیدن به اهداف خاصی که منطقیاً منافع عده‌ای خاص را تأمین می‌کند ممکن است سود را طوری گزارش کنند که با هدف تأمین منافع عمومی استفاده‌کنندگان مغایرت داشته باشد. اصول پذیرفته شده و مبنای تعهدی حسابداری به مدیران اجازه می‌دهد که در گزارشگری مالی به منظور انتقال اطلاعات، تشخیص و قضاوت خود را اعمال کنند. اعمال قضاوت توسط مدیران و اختیارات آنان در فرایند گزارشگری مالی به «مدیریت سود» شهرت یافته است. (اعتمادی ۱۳۹۱) سال‌هاست که تحقیقات حسابداری به مدیریت سود و پیامدهای آن توجه ویژه‌ای داشته است. در واقع مشکل از آنجا ناشی می‌شود که مدیریت سود در بعضی مواقع باعث گمراه شدن صورت‌های مالی می‌شود، در حالی که صورت‌های مالی از نظر قرار گرفتن در چارچوب استانداردهای حسابداری مشکلی نداشته و حساب‌برسان از این نظر نمی‌توانند بر صورت‌های مالی اشکالی بگیرند.

۱-۲ مدیریت سود

در عصر پس از انرون، واژه مدیریت سود به عنوان یکی از حیاتی‌ترین مسائل در نظر گرفته شده است و توجه بیشتری را به خود جلب کرده است. مدیریت سود عبارت است از فرآیند انجام اقدامات عمومی در محدوده اصول و استانداردهای پذیرفته شده حسابداری با هدف رسیدن به سطح سود مورد نظر می‌باشد. اسکپیر [۲] (۱۹۸۹) مفهوم مدیریت سود را به این صورت تعریف می‌کند: «مداخله‌ی عمدۀ در فرآیند گزارشگری مالی برای بدست آوردن سطح سود مورد انتظار» یعنی با توجه به مقاصد و اهداف مختلف مدیریت، ممکن است سود افزایش و یا کاهش یابد یا هموار شود. آرتور لوئیت، رئیس پیشین کمیسیون بورس اوراق بهادار آمریکا، مدیریت سود را این‌گونه تعریف کرده است: «مدیریت سود عملی است که موجب می‌شود، سود گزارش شده، بیشتر منعکس‌کننده خواسته‌های مدیریت باشد تا عملکرد مالی بنیادی شرکت.»

۱-۲-۱- راه های انجام مدیریت سود

مدیریت سود معمولاً به یکی از دو روش زیر صورت می گیرد: (الجیفری ۲۰۰۷) [۳]

۱- روش های حسابداری تعهدی (زمان شناخت درآمد و هزینه).

۲- تغییر روش حسابداری (فایفو به لایفو) [۴].

از هر دو روش می توان برای افزایش یا کاهش سود استفاده کرد مشروط به اینکه پر هزینه نباشد.

هیلی [۵] (۱۹۸۵) دریافت که برای مدیران انتقال سود بین دوره ها از طریق تغییر روبه ها از تغییر ارقام تعهدی پر هزینه تر است. شرکت ها به ندرت روبه های حسابداری خود را سالانه تغییر می دهند. به نظر می رسد مدیران انعطاف پذیری بیشتری برای تغییر ارقام تعهدی دارند. آنها می توانند شناسایی فروش را تسریع کنند یا به تأخیر بی اندازند و مخارج تعمیرات را سرمایه ای یا هزینه کنند. (الجیفری ۲۰۰۷) بنابراین مدیریت می تواند از طریق ارقام تعهدی، سودهای گزارش شده را تعدیل کند.

کیفیت سود

کیفیت گزارشگری مالی از دیدگاه بعضی محققان دارای تعاریف متعددی است و نوع تعریف به دیدگاه فرد بستگی دارد. کیفیت گزارشگری مالی از دیدگاه پنمن [۶] برگرفته از اطلاعات سود دوره جاری شرکت ها برای پیش بینی سودهای آتی می باشد. وی معتقد است سرمایه گذاران از سود دوره قبلی شرکت ها استفاده می کنند تا سود دوره آتی را پیش بینی نمایند. وی معتقد است تعریف گزارشگری مالی خیلی کلی و مبهم است و باید آن را از دید فردی دید که آن را تعریف می کند. به عبارت دیگر، کیفیت سود مفهومی نسبی است و به دیدگاه ها و نگرش های افراد بستگی دارد.

۱-۲-۲- رابطه بین کیفیت سود و مدیریت سود

همواره فرض بر این است که مدیریت سود (چه با استفاده از ارقام تعهدی و چه با دستکاری فعالیت های واقعی شرکت) از کیفیت سود می کاهد (دچو و همکاران، ۲۰۱۰). با فرض این که مدیریت، به صورتی فرصت طلبانه به منافع شخصی خود می اندیشد، مدیران ممکن است سود را دستکاری کنند تا بیشترین منافع را به دست آورند.

۱-۲-۳- تأثیر استانداردهای حسابداری بر مدیریت سود و کیفیت سود

رویه های گزارشگری مالی (یا همان استانداردهای حسابداری) شامل روش های حسابداری (برآوردهای مرتبط با اصول و سایر برآوردها)، سایر روش ها (طبقه بندی صورت های مالی و گزارشگری میان دوره) و روش های اصول محور [۷] و قاعده محور [۸] در تدوین استانداردهای

حسابداری است. درباره استفاده از روش های حسابداری برای مدیریت سود، تحقیقات زیادی صورت گرفته است. نتایج تحقیقات نشان می دهد که مدیران، بیشتر با استفاده از برآوردها و قضاوت های خود (برآوردهای مربوط به استهلاک و روش های نگهداری حساب موجودی های کالا و ...) اقدام به مدیریت سود می کنند. درباره سایر روش ها نیز نتایج تحقیقات نشان می دهد که مدیران سعی می کنند در صورت سود و زیان، هزینه ها را به طبقاتی با پایداری کمتر (مانند هزینه های غیر مترقبه یا اقلام استثنایی) منتقل نمایند. همچنین، برون و پینلو [۹] (۲۰۰۷) اعتقاد دارند، کم حجم بودن فرآیند حسابرسی در فصول ابتدایی سال مالی، انگیزه مدیریت سود را در این فصول نسبت به فصل پایانی سال مالی افزایش می دهد.

نتایج تحقیقات نشان می دهد که یکی از دلایل کاهش کیفیت سود در سال های اخیر، تصویب استانداردهایی است که برای شناسایی رویدادهای مالی به جای تاکید بر محتوای اقتصادی معاملات، قواعد صریح ارائه کرده اند.

۳-۱- استانداردهای تجدید نظر شده

در سال ۱۳۸۹ و ۱۳۹۱ کمیته تدوین استانداردهای حسابداری و حسابرسی سازمان حسابرسی، اقدام به تدوین و یا تجدید نظر در برخی از استانداردهای حسابداری و حسابرسی به منظور هماهنگی بیشتر استانداردهای ملی با استانداردهای بین المللی حسابداری نمود. از جمله این استانداردها که مورد تجدید نظر واقع شد استانداردهای حسابداری شماره ۱۶ و ۲۰ می باشد که در زیر معرفی شده است.

۱- استاندارد حسابداری شماره ۱۶: آثار تغییر در نرخ ارز (تجدید نظر شده در سال ۱۳۹۱)

۲- استاندارد حسابداری شماره ۲۰: حسابداری سرمایه گذاری در واحدهای تجاری وابسته) تجدید نظر شده در سال ۱۳۸۹)

با توجه به موارد گفته شده در بالا این تحقیق در صدد است تا تأثیر استانداردهای تجدید نظر شده فوق را بر مدیریت سود و کیفیت اطلاعات حسابداری (کیفیت سود) تعدادی از شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران بررسی کند.

۱-۳-۱- تحقیقات مرتبط خارجی

کول بک [۱۰] و وارفیلد [۱۱] (۲۰۰۵) تأثیر استانداردهای مبتنی بر اصول را بر کیفیت حسابداری مورد مطالعه قرار دادند. به طور کلی نتیجه ی تحقیق آنها حاکی از افزایش کیفیت حسابداری از منظر تحلیلگران و سرمایه گذاران بود. گوش [۱۲] و اولسن [۱۳] در سال ۲۰۰۹ نشان دادند مدیران برای کاهش نوسانات سود از اقلام تعهدی اختیاری استفاده می کنند. بارث [۱۴] و دیگران (۲۰۰۸) ویژگی های ارقام حسابداری را برای شرکت هایی که استانداردهای بین المللی را بکار می برند، در مقایسه با شرکت هایی که این استانداردها را بکار نمی برند

و متکی به استانداردهای داخلی هستند، مقایسه کردند. بطور کلی نتایج آنها بهبود در کیفیت حسابداری مربوط به بکارگیری استانداردهای بین‌المللی را نشان داد.

۱-۳-۲- تحقیقات مرتبط داخلی

نیکومرام و فتحی (۱۳۹۰) به بررسی ارتباط بین استانداردهای حسابداری بر کیفیت گزارشگری مالی پرداختند که نتایج تحقیق نشان داد تفاوت معناداری بین پایداری سود شرکت‌ها با الزام استانداردها ایجاد نشده است. آهنگری و شاکری (۱۳۸۸) و خدادادی و همکاران (۱۳۸۹) که به بررسی تأثیر مدیریت سود بر مربوط بودن سود و ارزش دفتری پرداخته‌اند، نتیجه‌گیری می‌کنند که مدیریت سود باعث کاهش ارزش مربوط بودن سود می‌شود. با وجود این، آهنگری و شاکری (۱۳۸۸) مدعی می‌شوند که مدیریت سود باعث افزایش مربوط بودن ارزش دفتری می‌شود نوروش و حسینی (۱۳۸۸) نیز نشان دادند مدیریت سود با کاهش امتیاز کیفیت افشاء همراه است. ابراهیمی و ثقفی (۱۳۸۸) به بررسی رابطه تدوین استانداردهای حسابداری با کیفیت اطلاعات حسابداری پرداختند که نتایج تحقیق نشان دهنده این موضوع بود که رابطه معناداری بین استانداردهای حسابداری با بهبود کیفیت اطلاعات حسابداری مشاهده نشده است. برقی (۱۳۸۵) در تحقیقی با عنوان بررسی رابطه اقلام تعهدی و کیفیت سود (پایداری سود) به این نتیجه رسیدند که رابطه مثبتی بین اقلام تعهدی و کیفیت سود وجود دارد. در بسیاری از تحقیق‌ها از پایداری سود به عنوان ابزاری برای ارزیابی کیفیت سود استفاده شده است، مانند مطالعات پنمن (۲۰۰۱)، رویسن و سایرین (۲۰۰۲) و دیچو و دایچو (۲۰۰۲). نتایج این تحقیق با نتایج تحقیقات محققانی نظیر بالسام [۱۵] و سایرین (۲۰۰۳) که از کیفیت اقلام تعهدی برای بررسی کیفیت سود استفاده می‌کنند و اظهار می‌دارند که هر چه کیفیت اقلام تعهدی بیشتر باشد، کیفیت سود نیز بیشتر است، مطابقت دارد.

۲- مدل‌های تحقیق

در این تحقیق معیار اندازه‌گیری مدیریت سود، قدر مطلق اقلام تعهدی اختیاری حاصل از مدل تعدیل شده جونز توسط کوتاری و همکاران [۱۶] (۲۰۰۵) می‌باشد (رابطه ۱) و از معیار کیفیت اقلام تعهدی حاصل از مدل تعدیل شده دیچو و دایچو توسط مک نیکولز [۱۷] (۲۰۰۲) به عنوان معیار اندازه‌گیری کیفیت سود استفاده شده است. (رابطه ۲)

$$ACC_{it} = \beta_0 + \beta_1 1/A_{it-1} + \beta_2(\Delta REV_{it} - \Delta REC_{it}) + \beta_3 PPE_{it} + \beta_4 ROA_{it} + \varepsilon_{it}$$

(رابطه ۱)

که در آن، ACC_{it} کل اقلام تعهدی (سود خالص منهای جریان وجوه نقد عملیاتی)، A_{it-1} کل دارایی های ابتدای دوره، ΔREV_{it} تغییر در درآمد فروش، ΔREC_{it} تغییر در بدهکاران، PPE_{it} دارایی های ثابت و ROA_{it} بازده دارایی ها است. متغیرهای تغییر در درآمد فروش، تغییر در بدهکاران و دارایی های ثابت نیز با استفاده از دارایی های ابتدای دوره تعدیل شده اند. پس از برآورد مدل فوق، قدر مطلق باقیمانده های آن برابر معیار مدیریت سود در نظر گرفته می شود ($DAC_{it} = |\varepsilon_{it}|$).

$$ACC_{it} = \beta_0 + \beta_1 CFO_{it-1} + \beta_2 CFO_{it} + \beta_3 CFO_{it+1} + \beta_4 \Delta REV_{it} + \beta_5 PPE_{it} + \varepsilon_{it}$$

(رابطه ۲)

که در آن CFO_{it-1} جریان وجوه نقد دوره قبل، CFO_{it} جریان وجوه نقد دوره جاری و CFO_{it+1} جریان وجوه نقد دوره آتی است. سایر متغیرها نیز پیش از این تعریف شده اند. پس از برآورد مدل فوق، مقدار منفی انحراف معیار باقیمانده های آن معادل کیفیت اقلام تعهدی در نظر گرفته شده است (ε_{it} معیار انحراف $-AQ_{it}$). محاسبه مذکور برای سه سال ۱۳۸۵ تا ۱۳۸۷ و سه سال ۱۳۸۸ الی ۱۳۹۰ به صورت مستقل انجام شده است. حال جهت بررسی تأثیر تجدید نظر در استانداردهای حسابداری بر مدیریت سود به ترتیب مدل های (رابطه ۳) و (رابطه ۴) به شرح زیر برآورد شده اند:

$$DAC_{it} = \beta_0 + \beta_1 DUM_{it} + \beta_2 SIZE_{it} + \beta_3 MTB_{it} + \beta_4 DEBTR_{it} + \beta_5 ROA_{it} + \varepsilon_{it}$$

(رابطه ۳)

$$AQ_{it} = \beta_0 + \beta_1 DUM_{it} + \beta_2 SIZE_{it} + \beta_3 MTB_{it} + \beta_4 DEBTR_{it} + \beta_5 ROA_{it} + \varepsilon_{it}$$

(رابطه ۴)

که در آن، DUM_{it} متغیر دو ارزشی است که برای سال های ۱۳۸۵ الی ۱۳۸۷ مقدار صفر و برای سال های ۱۳۸۸ الی ۱۳۹۰ مقدار ۱ دارد، $SIZE_{it}$ اندازه شرکت معادل لگاریتم طبیعی کل دارایی ها، MTB_{it} رشد شرکت معادل نسبت کل ارزش بازار سهام به کل ارزش دفتری سهام شرکت، $DEBTR_{it}$ نسبت بدهی ها و برابر نسبت کل بدهی های شرکت به کل دارایی های آن است و ROA_{it} سودآوری و معادل نسبت سود خالص به دارایی های ابتدای دوره شرکت است. چهار متغیر اخیر به منظور کنترل اثرات اندازه، رشد، حجم بدهی ها و سودآوری شرکت وارد مدل شده اند. در مدل های فوق انتظار می رود ضریب متغیر DUM_{it} معنادار باشد.

۱-۲- فرضیه های تحقیق

به دلیل تاثیر نوع استانداردهای حسابداری بر کیفیت سود و رابطه بین کیفیت و مدیریت سود، انتظار می‌رود تجدید نظر در استانداردها که منجر به ارائه استانداردهای جدید می‌گردد بر مدیریت سود و کیفیت سود تاثیر معناداری داشته باشد. به منظور بررسی این موضوع، فرضیه های تحقیق به شرح زیر ارائه می‌گردد:

فرضیه اول: تجدیدنظر در استانداردهای حسابداری تاثیر معناداری بر مدیریت سود دارد.

فرضیه دوم: تجدیدنظر در استانداردهای حسابداری تاثیر معناداری بر کیفیت سود دارد.

جامعه آماری و نمونه گیری

به منظور انجام این تحقیق نمونه آماری از بین شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران از سال ۱۳۸۵ تا پایان سال ۱۳۹۰ انتخاب شده است. نمونه گیری به صورت حذفی سیستماتیک انجام شده و نمونه آماری این تحقیق بر اساس معیارهای زیر انتخاب شده است:

۱- شرکت هایی که پایان سال مالی آنها ۲۹ یا ۳۰ اسفند ماه هر سال باشد.

۲- جزء شرکت های سرمایه گذاری و نهادهای مالی نباشند.

۳- جزء شرکت هایی که کمتر از ۲ سال داده داشته اند نباشد.

۴- شرکت هایی که سال مالی خود را در دوره مورد بررسی تغییر نداده باشند.

۵- شرکت هایی که دو استاندارد تجدید نظر شده (استاندارد ۱۶ و ۲۰) در آنها کاربرد داشته باشد. به این معنی که از شرکت هایی استفاده شده است که دارای معاملات ارزی بوده و جزء شرکت های سرمایه گذاری در واحدهای تجاری وابسته می باشند.

۳- روش تحقیق

تحقیق حاضر از نظر روش نوعی تحقیق توصیفی است که در پی توصیف روابط بین متغیرهای مستقل و وابسته از روش های آماری مانند آزمون همبستگی و تحلیل رگرسیون استفاده شده است و به لحاظ هدف چون این تحقیق در فرآیند استفاده از اطلاعات حسابداری کاربرد دارد، نوعی تحقیق کاربردی محسوب می شود. برای تجزیه و تحلیل داده های تحقیق و برآورد مدل ها، از رویکرد داده های ترکیبی استفاده شده است و برای آزمون فرضیه ها از نرم افزار آماری *Eviews ۷* و اکسل استفاده شده است.

۱-۳ روش گردآوری اطلاعات

مطالعات کتابخانه ای که مربوط به تاریخچه، سوابق و چارچوب نظری تحقیق می باشد با مراجعه به کتابها، مقالات، پایان نامه ها و سایتهای اینترنتی انجام شده است و همچنین

برای گردآوری داده‌های مورد نظر از اطلاعات ارائه شده در سایت اطلاع رسانی بانک مرکزی و صورت‌های مالی ارائه شده به سازمان بورس اوراق بهادار، و سایر منابع اطلاعاتی مرتبط مانند بانک اطلاعاتی تدبیرپرداز و ره آورد نوین استفاده شده است.

۱-۳ آماره‌های توصیفی

آماره‌های توصیفی مربوط به متغیرهای تحقیق در نگاره (۱) ارائه شده‌اند. آماره‌های مذکور شمایی کلی از وضعیت توزیع داده‌های تحقیق ارائه می‌نمایند. نتایج ارائه شده نشان می‌دهد که میانگین (میان‌ه) بازده دارایی‌ها $0/23$ ($0/19$)، جریان وجوه نقد عملیاتی $0/28$ ($0/21$)، اقلام تعهدی $-0/05$ ($-0/05$)، اقلام تعهدی اختیاری $0/10$ ($0/08$)، کیفیت اقلام تعهدی $-0/05$ ($-0/05$)، درآمد فروش $0/64$ ($0/59$)، حساب‌های دریافتی $0/06$ ($0/02$)، دارایی‌های ثابت $0/52$ ($0/45$)، اندازه شرکت $14/19$ ($14/07$)، رشد شرکت $3/14$ ($2/00$) و بدهی‌های آن $0/55$ ($0/58$) می‌باشد.

نگاره (۱): آماره‌های توصیفی تحقیق

متغیرها	میانگین	میان‌ه	حداکثر	حداقل	انحراف معیار
ROA	$0/2323$	$0/19425$	$0/7011$	$-0/0223$	$0/1516$
CFO	$0/2823$	$0/2149$	$0/7672$	$0/00323$	$0/20589$
ACC	$-0/05237$	$-0/0492$	$0/19012$	$-0/4434$	$0/13009$
DAC	$0/1042$	$0/07802$	$0/4031$	$0/000429$	$0/09$
AQ	$-0/05$	$-0/05$	$-0/01$	$-0/10$	$0/02$
REV	$0/6371$	$0/5860$	$1/8241$	$0/1681$	$0/3512$
REC	$0/06$	$0/02$	$0/45$	$0/00376$	$0/08$
PPE	$0/52$	$0/45$	$1/67$	$0/04129$	$0/3913$
SIZE	$14/19161$	$14/0609$	$16/3912$	$12/5117$	$0/1001$
MTB	$3/1409$	$2/00$	$19/98$	$0/27037$	$0/3691$
DEBTR	$0/5501$	$0/5098$	$0/8113$	$0/27018$	$0/15$

تعریف متغیرها:

ROA: بازده دارایی ها معادل نسبت سود خالص به کل دارایی های شرکت است.

CFO: جریان وجوه نقد عملیاتی تعدیل شده با دارایی های ابتدای دوره

ACC: کل اقلام تعهدی تعدیل شده با دارایی های ابتدای دوره حاصل شده از مدل (۳-۱)

DAC: اقلام تعهدی اختیاری تعدیل شده با دارایی های ابتدای دوره

AQ: کیفیت اقلام تعهدی معادل منفی انحراف معیار باقیمانده های حاصل از مدل (۳-۲)

REV: درآمد فروش تعدیل شده با دارایی های ابتدای دوره

REC: حساب های درساقتی تعدیل شده با دارایی های ابتدای دوره

PPE: دارایی های ثابت تعدیل شده با دارایی های ابتدای دوره

SIZE: اندازه شرکت معادل لگاریتم طبیعی کل دارایی ها

MTB: نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری سهام که معادل رشد شرکت است.

DEBTR: نسبت کل بدهی ها به کل دارایی ها

حداکثر (حداقل) بازده دارایی ها $0.070 (-0.02)$ ، جریان وجوه نقد عملیاتی $0.077 (0.00)$ ، اقلام تعهدی $0.119 (-0.44)$ ، اقلام تعهدی اختیاری $0.040 (0.00)$ ، کیفیت اقلام تعهدی -0.01 (-0.10)، درآمد فروش $0.182 (0.17)$ ، حساب های دریافتنی $0.045 (0.00)$ ، دارایی های ثابت 0.167 (0.04)، اندازه شرکت $16/39 (12/51)$ ، رشد شرکت $19/98 (0.27)$ و بدهی های آن $0.81 (0.27)$ است.

همچنین، میزان پراکندگی بازده دارایی ها 0.15 ، جریان وجوه نقد عملیاتی 0.21 ، اقلام تعهدی 0.13 ، اقلام تعهدی اختیاری 0.09 ، کیفیت اقلام تعهدی 0.02 ، درآمد فروش 0.35 ، حساب های دریافتنی 0.08 ، دارایی های ثابت 0.37 ، اندازه شرکت 0.10 ، رشد شرکت 0.37 و بدهی های آن 0.15 است.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

۲-۱-۳ جدول ضرایب همبستگی

برای بررسی وجود و جهت همبستگی خطی بین متغیرهای تحقیق، آزمون ضرایب همبستگی انجام شده و نتایج آن در نگاره (۲) ارائه شده است.

نگاره (۲): جدول ضرایب همبستگی

متغیرها	ROA	CFO	ACC	DAC	AQ	REV	REC	PPE	SIZE	MTB	DEBTR
ROA	۱										
CFO	۰/۷۸	۱									
ACC	-۰/۰۹	-۰/۷۰	۱								
DAC	۰/۰۷	-۰/۲۲	-۰/۲۶	۱							
AQ	۰/۳۳	-۰/۱۹	-۰/۰۷	-۰/۲۷	۱						
REV	۰/۷۳	-۰/۵۶	-۰/۰۵	-۰/۲۵	-۰/۱۹	۱					
REC	۰/۱۵	-۰/۰۲	۰/۱۵	۰/۲۴	-۰/۳۷	۰/۲۲	۱				
PPE	-۰/۳۱	-۰/۳۳	۰/۱۷	-۰/۳۵	-۰/۲۵	-۰/۰۳	-۰/۲۰	۱			
SIZE	-۰/۳۹	-۰/۴۴	۰/۲۵	-۰/۰۳	-۰/۳۰	-۰/۵۹	۰/۲۴	۰/۳۷	۱		
MTB	۰/۲۷	۰/۲۵	-۰/۰۹	-۰/۰۷	۰/۰۱۲	۰/۳۴	۰/۰۰۲۷	-۰/۲۵	-۰/۴۶	۱	
DEBTR	۰/۷۱	-۰/۵۵	-۰/۰۶	-۰/۰۲	۰/۲۶	-۰/۳۶	-۰/۰۳	۰/۴۴	۰/۲۱	۰/۰۸	۱

تذکر: ضرایب همبستگی معناداری در سطح ۱۰٪ و کمتر از آن در خانه های رنگی ارائه شده اند.

نتایج ارائه شده نشان می دهد که بازده دارایی ها با متغیرهای جریان وجوه نقد عملیاتی (۰/۷۸)، کیفیت اقلام تعهدی (۰/۳۳)، درآمد فروش (۰/۷۳)، دارایی های ثابت (۰/۳۱-)، اندازه شرکت (۰/۳۹-)، نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری سهام (۰/۲۷) و نسبت بدهی (۰/۷۱) همبستگی معناداری دارد. ضریب همبستگی بین جریان وجوه نقد عملیاتی و متغیرهای اقلام تعهدی (۰/۷۰-)، درآمدفروش (۰/۵۶)، دارایی های ثابت (۰/۳۳-)، اندازه شرکت (۰/۴۴-)، نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری سهام (۰/۲۵) و نسبت بدهی (۰/۵۵-) نیز معنادار است. به عبارت دیگر، هر چه بازده دارایی های یک شرکت بیشتر باشد، جریان وجوه نقد عملیاتی، کیفیت اقلام تعهدی، درآمد فروش، فرصت های رشد و نسبت بدهی های آن نیز بیشتر و دارایی ثابت، اندازه آن شرکت کوچکتر خواهد بود.

بین اقلام تعهدی و متغیرهای اقلام تعهدی اختیاری (۰/۲۶-) و اندازه شرکت (۰/۲۵) همبستگی معناداری وجود دارد. اقلام تعهدی اختیاری نیز با متغیرهای کیفیت اقلام تعهدی (۰/۲۷-)، درآمدفروش (۰/۲۵)، دارایی های ثابت (۰/۳۵) به صورت معناداری همبسته است. ضریب همبستگی بین کیفیت اقلام تعهدی و متغیرهای حساب های دریافتنی (۰/۳۷-)، دارایی های ثابت (۰/۲۵-)، اندازه شرکت (۰/۳۰-) و نسبت بدهی (۰/۲۶) معنادار است. درآمد فروش با متغیرهای اندازه شرکت (۰/۵۹-)، نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری سهام (۰/۳۴) و نسبت بدهی

(۰/۳۶-) همبستگی معناداری دارد. اندازه شرکت و حساب های دریافتنی (۰/۲۴) نیز به صورت معناداری همبسته اند. دارایی های ثابت با سه متغیر اندازه شرکت (۰/۳۷)، نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری سهام (۰/۲۵-) و نسبت بدهی (۰/۴۴) همبستگی معناداری دارد. اندازه شرکت و نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری سهام (۰/۴۶-) به صورت معناداری همبسته اند.

۳-۱-۳ نتایج برآورد مدل های تحقیق

نتایج برآورد مدل (رابطه ۳) و آزمون فرضیه اول تحقیق به منظور آزمون فرضیه اول تحقیق، مدل (رابطه ۳) با استفاده از داده های ترکیبی برآورد شده است. نتایج برآورد مدل (رابطه ۳) با روش مذکور در نگاره (۳) ارائه شده است.

نگاره (۳): نتایج برآورد مدل (رابطه ۳)

متغیر	ضریب	آماره تی استیودنت	معناداری	شاخص <i>VIF</i>
عرض از مبدا	-۰/۰۶	-۰/۲۸	۰/۷۸	---
	۰/۰۴**	۲/۶۵	۰/۰۱	۱/۰۶
	-۰/۰۲	۰/۱۴	۰/۸۹	۱/۴۶
	-۰/۰۵**	-۲/۳۹	۰/۰۲	۱/۴۲
	۰/۱۷**	۲/۸۱	۰/۰۱	۲/۳۲
	۰/۱۸	۱/۰۶	۰/۳۰	۲/۷۲
ضریب تعیین تعدیل شده	۱۸/۷۳%			
آماره فیشر (معناداری)	۱۱/۰۸*** (۰/۰۰)			
آماره لیمیر (معناداری)	۱/۸۴* (۰/۰۶)			
آماره هاسمن (معناداری)	۵/۵۹ (۰/۳۵)			
دوربین - واتسون	۲/۳۱			

***، ** و * به ترتیب معناداری در سطح ۱٪، ۵٪ و ۱۰٪

نتایج ارائه شده نشان می‌دهد که ضریب متغیر دو ارزشی (۰/۰۴)، نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری سهام (۰/۰۵-) و نسبت بدهی‌ها (۰/۱۷) همگی در سطح ۵٪ معنادارند. مقدار شاخص عامل تورم واریانس نیز نشان می‌دهد که متغیرهای مستقل مدل (رابطه ۳) با هم مشکل همخطی ندارند. همچنین، مقدار آماره دوربین واتسون (۲/۳۱) حاکی از عدم وجود مشکل خودهمبستگی سریالی در اجزای اخلال مدل برآورد شده است، لذا نتایج مدل برآورد شده کاذب نیست و برای آزمون فرضیه اول تحقیق می‌توان به آن اتکا کرد. معناداری آماره فیشر (۱۱/۰۸) در سطح ۱٪ بیانگر معناداری کلی مدل تحقیق است. ضریب تعیین تعدیل شده نیز نشان می‌دهد که متغیرهای مستقل حدود ۱۹ درصد از تغییرات متغیر وابسته را تبیین می‌نمایند.

معناداری ضریب متغیر دو ارزشی (۰/۰۴) نشان می‌دهد که مقدار قدر مطلق اقلام تعهدی اختیاری برای سال‌های پس از تجدیدنظر در استانداردهای شماره ۱۶ و ۲۰، نسبت به سال‌های قبل از آن به صورت معناداری بیشتر است. این موضوع نشان می‌دهد که میزان مدیریت سود پس از تجدیدنظر در استانداردهای مذکور افزایش یافته است. بنابراین، فرضیه اول تحقیق رد نشده است.

نتایج برآورد مدل (رابطه ۴) و آزمون فرضیه دوم تحقیق به منظور آزمون فرضیه دوم تحقیق، مدل (رابطه ۴) با استفاده از داده‌های ترکیبی برآورد شده است. نتایج برآورد مدل (رابطه ۴) با روش مذکور در نگاره (۴) ارائه شده است.

نگاره (۴): نتایج برآورد مدل (رابطه ۴)

متغیر	ضریب	آماره تی استیودنت	معناداری	شاخص VIF
عرض از مبدا	۰/۰۶**	۲/۴۷۰۱	۰/۰۲	---
	۰/۰۰۰۶۲۳	-۰/۳۴۰۱۲	۰/۷۳	۱/۰۸
	-۰/۰۸***	-۴/۶۴۰۹	۰/۰۰۴۲۹	۱/۳۵
	-۰/۰۸***	-۳/۲۸۱۳	۰/۰۰۳۹۱	۱/۳۷
	۰/۰۳***	۳/۱۷۰۱۶	۰/۰۰۰۲۹۵	۲/۵۲
	-۰/۰۳***	-۳/۲۷۸۰۱	۰/۰۰۰۹۱	۳/۰۸
ضریب تعیین تعدیل شده	۳۳/۶۱٪			
آماره فیشر (معناداری)	۱۲/۱۴*** (۰/۰۰)			
آماره لیمیر (معناداری)	۱۷/۶۶*** (۰/۰۰)			
آماره هاسمن (معناداری)	۴۸/۶۱*** (۰/۰۰)			
دوربین - واتسون	۱/۵۵			

پژوهشگاه ملی علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع متن‌های علمی

*** و ** به ترتیب معناداری در سطح ۱٪ و ۵٪

نتایج ارائه شده نشان می‌دهد که عرض از مبدا (۰/۰۶) در سطح ۱٪ و ضریب متغیرهای اندازه شرکت (-۰/۰۸)، رشد شرکت (-۰/۰۸)، نسبت بدهی‌ها (۰/۰۳) و بازده دارایی‌ها (-۰/۰۳) در سطح ۱٪ معنادارند.

مقدار شاخص عامل تورم واریانس نیز نشان می‌دهد که متغیرهای مستقل مدل (رابطه ۴) با هم مشکل همخطی ندارند. همچنین، مقدار آماره دوربین واتسون (۱/۵۵) حاکی از عدم وجود مشکل خودهمبستگی سریالی در اجزای اخلال مدل برآورد شده است، لذا نتایج مدل

برآورد شده کاذب نیست و برای آزمون فرضیه دوم تحقیق می‌توان به آن اتکا کرد. معناداری آماره فیشر (۱۲/۱۴) در سطح ۱٪ بیانگر معناداری کلی مدل تحقیق است. ضریب تعیین تعدیل شده نیز نشان می‌دهد که متغیرهای مستقل تنها حدود ۳۴ درصد از تغییرات متغیر وابسته را تبیین می‌نمایند.

عدم معناداری ضریب متغیر دو ارزشی (۰۰۰۶۲۳) نشان می‌دهد که مقدار منفی انحراف معیار باقیمانده‌های مدل (۲-۳) برای سال‌های پس از تجدیدنظر در استانداردهای شماره ۱۶ و ۲۰، نسبت به سال‌های قبل از آن تفاوت معناداری ندارد. این موضوع نشان می‌دهد که کیفیت سود پس از تجدیدنظر در استانداردهای مذکور تغییر خاصی نداشته است. بنابراین، فرضیه دوم تحقیق رد شده است.

۴- نتیجه گیری

نتایج تحقیق در کل نشان دهنده این موضوع می‌باشد که در سال‌های پس از تجدید نظر در استانداردهای حسابداری شماره ۱۶ و ۲۰، مدیریت سود افزایش و کیفیت سود تغییری نداشته است. این موضوع می‌تواند ناشی از تغییر در رویه استانداردهای از رویکرد اصول محور به رویکرد قاعده محور در تدوین استانداردهای جدید باشد. این موضوع با نتایج مطالعات دچو و همکاران (۲۰۱۰) سازگار است.

با توجه به اهداف مورد نظر این تحقیق به دانشجویان، محققان و سایر علاقمندان توصیه می‌شود که با توجه به نقش عمده‌ی خود در تدوین استانداردها از طریق نظرخواهی، گامی هر چند کوچک در جهت بهبود وضعیت کیفیت اطلاعات حسابداری برداشته و با جستجوی دلایل ریشه‌ای، جامعه را در دستیابی به یک محیط اطلاعاتی با کیفیت، مدد رسانند. همچنین با توجه به اهمیت ابعاد مختلف کیفیت سود از دیدگاه سرمایه‌گذاران به عنوان مهمترین استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی، پیشنهاد می‌شود موضوع کیفیت سود و کیفیت گزارشگری مالی به عنوان یکی از مباحث حسابداری مالی در متون درسی رشته حسابداری گنجانده شود.

۵- پیشنهاد برای تحقیقات آتی

محققانی که علاقه مند به مطالعه در این زمینه هستند، می‌توانند از پیشنهادها زیر برای تحقیقات آتی استفاده کنند:

- ۱- پیشنهاد می‌گردد تحقیق حاضر به تفکیک صنایع مختلف انجام شود. (مطالعات موردی)
- ۲- بررسی تأثیر استانداردهای حسابداری تجدید نظر شده بر افشای بهتر صورت‌های مالی

۶- پی نوشتها:

۱. Enron
۲. Schipper
۳. Aljifri
۴. Fifo & Lifo
۵. Healy
۶. Penman
۷. Principal based accounting standard setting
۸. Rule based accounting standard setting
۹. Brown & Pinello
۱۰. Kohlbeck
۱۱. Warfield
۱۲. Ghosh
۱۳. Olsen
۱۴. Barth
۱۵. Balsam
۱۶. Kothari, Leone, and Wasley
۱۷. McNichols

۷- منابع

الف) منابع فارسی :

۱. اعتمادی، حسین، ایمانی، برندق، محمد، (۱۳۸۶)، «بررسی رابطه بین کیفیت سود و بازده سهام شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران»، دو ماهنامه علمی-پژوهشی دانش و رفتار، شماره ۲۶.
۲. برقعی، زهرا سادات، (۱۳۸۵)، «بررسی رابطه خطای برآورد ارقام تعهدی با کیفیت ارقام تعهدی و کیفیت سود (پایداری سود)»، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران.
۳. ثقفی، علی، ابراهیم، ابراهیمی، (۱۳۸۸)، «رابطه تدوین استانداردهای حسابداری با کیفیت اطلاعات حسابداری»، بررسی های حسابداری و حسابرسی، شماره ۵۷، ص ۳۳-۵۰.
۴. خواجهوی، شکرالله و ناظمی، امین (۱۳۸۴)، «بررسی ارتباط بین کیفیت سود و بازده سهام با تأکید بر نقش ارقام تعهدی در بورس اوراق بهادار تهران»، بررسی های حسابداری و حسابرسی سال دوازدهم، شماره ۴۰ تابستان (۱۳۸۴) ص ۳۷-۶۰.
۵. عرب مازار یزدی محمد، شاکر زهرا (۱۳۷۲)، «افزایش مشارکت هیأت مدیره در تدوین استراتژی شرکت»، دانش مدیریت، شماره ۲۱.

۶. مشایخی، بیتا، مهرانی، ساسان، کلاه و کرمی، غلامرضا، (۱۳۸۴). «نقش اقلام تعهدی اختیاری در مدیریت سود شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران»، فصلنامه بررسی های حسابداری و حسابرسی. نوروش، ایرج و دیگران، (۱۳۸۴)، «ویژگی های هموار ساز»، فصلنامه بصیرت، سال چهاردهم، شماره ۳۸.

۸. نیکومرام، هاشم، فتحی، زاداله، "تأثیر استانداردهای ملی حسابداری ایران بر کیفیت گزارشگری مالی با تأکید بر پایداری سود در بورس اوراق بهادار تهران"، (۱۳۹۰)، مجله حسابداری مدیریت، شماره هشتم.

(ب) منابع انگلیسی:

1. Balsam, S., E. Bartov and C. Marquardt (2002). "Accruals Management, Investor Sophistication, and Equity Valuation: Evidence from 10-Q Filings." *Journal of Accounting Research*, Vol. 40, No. 4, PP. 987-1012.
2. Brown, L., Pinello, A., (2007). To what extent does the financial reporting process curb earnings surprise games? *Journal of Accounting Research* 45, 947-981.
3. Cohen, D. A., A. Dey and T. Z. Lys (2005). "Trends in Earnings Management and Informativeness of Earnings Announcements in the Pre-and Post-Sarbanes Oxley periods." [Online]. <<http://www.Social Science Research Network.com>>".
4. Dechow, P. & Dichev, I. (2002). The quality of accruals and earnings: The role of accrual estimation errors. *the Accounting Review*, 77 35-59.
5. Dechow, P. M., Richardson, S., & Sloan, R. (2004). The persistence and pricing of the cash component of earnings. Working paper, University of Michigan.
6. Healy, P. M. and J. M. Wahlen (1999). "A Review of the Earnings Management Literature and Its Implications for Standard Setting." *Accounting Horizons*, Vol. 13, No.4, PP. 365-383.
7. Healy, P. & Wahlen, J.M. (1999). "A review of the earnings management literature and its implications for standard setting", *Accounting horizons* 13: 143-147.
8. Kohlbeck, Mark, Warfield, Terry. *The Effects of Accounting Standard Setting on Accounting Quality*. Florida Atlantic University (2008); SSRN Website.
9. Kohlbeck M. and T. Warfield (2005). *The Effects of Principles-based accounting standards on accounting quality* Working paper Florida Atlantic University (March).
10. Kothari, S., A. Leone, and C. Wasley. (2005). "Performance matched discretionary accrual measures", *Journal of Accounting and Economics*, 39(1): 35-50.
11. McNichols, M.F., (2002). "Discussion of the quality of accruals and earnings: The role of accrual estimation error", *Accounting Review* 77, (Supplement): 61-69.
12. Penman, S. (2001). *Financial statement analysis and security valuation*, Mc Graw-Hill/Irwin. 4th edition.
13. Schipper, K. (1989). "Commentary on earnings management", *Accounting Horizons*, 3(4): 91-102.
14. Schipper, K., Vincent, L. (2003). "Earnings quality", *Accounting Horizons*, 17: 235-250.
15. Warfield, T. D., J. J. Wild and K. L. Wild K. L. (1995). "Managerial Informativeness of Earnings." *Ownership, Accounting Choices, and Informativeness of Earnings.* *Journal of Accounting and Economics*, Vol. 20, PP. 61-91.

16. Barth, Mary, Wayne Landsman, Lang, Mark. International Accounting Standards and Accounting Quality. *Journal of Accounting Research* 2008;46,No.3.
17. Dechow, P.M., Ge, W and Schrand C.M. (2010). "Understanding earnings quality: A review of the proxies, their determinants and their consequences", *Journal of Accounting and Economics*, New Accepted Manuscript.
18. Brown, L., Pinello, A., 2007. To what extent does the financial reporting process curb earnings surprise games? *Journal of Accounting Research* 45, 947-981.

